ଭୌଗୋଳିକ ସଂଜ୍ଞାପ୍ରକରଣ ।

ଭୂଗୋଳ—ପୃଥିବୀ ଲେମ୍ବୁପରି ଗୋଲ ହୋଇଥିବାରୁ ତାହାକୁ ଭୂଗୋଳ କହନ୍ତି ।

ଭୂ-ବିଦ୍ୟା—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା ସାହାଯ୍ୟରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ଏହି ଭୂମଣ୍ଡଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଷୟ ଗୁଡିକର ଆଲୋଚନା ହୋଇଥାଏ ତାହାର ନାମ ଭୂ-ବିଦ୍ୟା ।

ସାଧାରଣତଃ ଭୂ-ବିଦ୍ୟା ବା ଭୂଗୋଳ ଶାସ୍ତ୍ର ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ଯଥା :—ଗାଣିତିକ ଭୂଗୋଳ, ପ୍ରାକୃତିକ ଭୂଗୋଳ ଏବଂ ରାଜନୈତିକ ଭୂଗୋଳ ।

ଗାଣିତିକ ଭୂଗୋଳ—ଯେଉଁ ଭୂଗୋଳ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପୃଥିବୀ ଉପରେ କଳ୍ପିତ ରେଖାମାନଙ୍କର ବିବରଣ ଏବଂ ପୃଥିବୀର ଗତି ଓ ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟଗ୍ରହ ସହିତ ତାହାର ସମ୍ବନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ, ତାହାକୁ ଗାଣିତିକ ଭୂଗୋଳ କହନ୍ତି ।

ରାଜନୈତିକ ଭୂଗୋଳ ଯେଉଁ ଭୂଗୋଳ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମହାଦେଶ, ଦେଶ ପ୍ରଭୃତିର ସୀମାନିର୍ଦ୍ଦେଶ, ଉତ୍ପନ୍ନ ଶସ୍ୟ, ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ ପ୍ରଭୃତିର ବର୍ଣ୍ଣନା; ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ, ଅଧିବାସୀଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ପ୍ରଭୃତି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ ତାହାକୁ ରାଜନୈତିକ ଭୂଗୋଳ କହନ୍ତି ।

ପ୍ରାକୃତିକ ଭୂଗୋଳ—ଯେଉଁ ଭୂଗୋଳ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଭୂ-ପୃଷ୍ଠର ଉଚ୍ଚତା ଓ ନିମ୍ନତାର କାରଣ, ବୃଷ୍ଟି, ବାୟୁପ୍ରବାହ, ଶୈତ୍ୟ, ଉଷ୍ଣତା ପ୍ରଭୃତିର କାର୍ଯ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ; ତାହାକୁ ପ୍ରାକୃତିକ ଭୂଗୋଳ କହନ୍ତି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଗାଣିତିକ ଭୂଗୋଳ ।

ମେରୁ—ଲେମ୍ବୁର ଦୁଇପାଖ କଞ୍ଚିତ ଚେପ୍ଟା ହେଲା ପରି ପୃଥିବୀର ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରାନ୍ତ କଞ୍ଚିତ ଚେପ୍ଟା ହୋଇଥାଏ, ସେହି ଉଭୟ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ପୃଥିବୀର ମେରୁ କହନ୍ତି ।

ସୁମେରୁ—ପୃଥିବୀର ଉତ୍ତର ପ୍ରାନ୍ତକୁ ସୁମେରୁ କହନ୍ତି ।

କୁମେରୁ—ପୃଥିବୀର ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରାନ୍ତକୁ କୁମେରୁ କହନ୍ତି ।

ମେରୁଦଣ୍ଡ—ଯେଉଁ କାଳ୍ପନିକ ରେଖା ପୃଥିବୀର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଭେଦ କରି ସୁମେରୁ ଓ କୁମେରୁକୁ ଯୋଗ କରୁଅଛି ତାହାକୁ ପୃଥିବୀର ମେରୁଦଣ୍ଡ କହନ୍ତି ।

କକ୍ଷ—ପୃଥିବୀ ଆକାଶର ଯେଉଁ ମାର୍ଗରେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଭ୍ରମଣ କରେ ସେହି ମାର୍ଗକୁ ପୃଥିବୀର କକ୍ଷ କହନ୍ତି ।

ପୃଥିବୀର ଗତି—ପୃଥିବୀର ନିଜ କକ୍ଷରେ ଭ୍ରମଣକୁ ପୃଥିବୀର ଗତି କହନ୍ତି । ଏହି ଗତି ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଯଥା :—ଆହ୍ନିକ ଗତି ଓ ବାର୍ଷିକ ଗତି ।

ଆହ୍ନିକ ଗତି—ପୃଥିବୀ ନିଜ ମେରୁଦଣ୍ଡ ଉପରେ ୨୪ ଘଣ୍ଟାରେ ଥରେ ଆବର୍ତ୍ତନ କରେ । ଏହାକୁ ପୃଥିବୀର ଆହ୍ନିକ ଗତି କହନ୍ତି ।

ବାର୍ଷିକ ଗତି—ପୃଥିବୀ ନିଜ ମେରୁଦଣ୍ଡ ଉପରେ ଆବର୍ତ୍ତନ କରୁଁ କରୁଁ ୩୬୫ ଦିନ ୬ଘଣ୍ଟାରେ ଥରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ଆସେ ତାହାକୁ ପୃଥିବୀର ବାର୍ଷିକ ଗତି କହନ୍ତି ।

ବିଷୁବରେଖା-ସୁମେରୁର ଓ କୁମେରୁର ସମଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ପୃଥିବୀ ଉପରେ କଳ୍ପିତ ରେଖାକୁ ନିରକ୍ଷବୃତ୍ତ ବା ବିଷୁବରେଖା କହନ୍ତି ।

ଅକ୍ଷାଂଶ—ବିଷୁବ ରେଖା ସଙ୍ଗେ ସମାନ୍ତର ଭାବରେ ଯେଉଁ ବୃତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀ ଉପରେ କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛି ସେମାନଙ୍କୁ ଅକ୍ଷାଂଶ ବା ଅକ୍ଷରେଖା କହନ୍ତି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଦ୍ରାଘିମା—ଭୂପୃଷ୍ଠରେ ନିରକ୍ଷ ରେଖାକୁ ଲମ୍ବଭାବରେ ଛେଦ କରି ଯେଉଁ ରେଖାମାନ ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣରେ କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛି ସେମାନଙ୍କୁ ଦ୍ରାଘିମା କହନ୍ତି ।

କର୍କଟକ୍ରାନ୍ତି—ନିରକ୍ଷ ବୃତ୍ତଠାରୁ ୨୩୍ଟ ଅଂଶ ଉତ୍ତରରେ ତାହା ସହ ସମାନ୍ତର ଭାବରେ ପୂର୍ବପଶ୍ଚିମରେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ଯେଉଁ ବୃତ୍ତ କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛି ତାହାକୁ ଉତ୍ତର ଅୟନାନ୍ତ ବୃତ୍ତ ବା କର୍କଟକ୍ରାନ୍ତି କହନ୍ତି ।

ମକରକ୍ରାନ୍ତି—ନିରକ୍ଷ ବୃତ୍ତଠାରୁ ୨୩୍ଟ ଅଂଶ ଦକ୍ଷିଣରେ ତାହା ସହ ସମାନ୍ତର ଭାବରେ ପୂର୍ବପଶ୍ଚିମରେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ଯେଉଁ ବୃତ୍ତ କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛି ତାହାକୁ ଦକ୍ଷିଣ ଅୟନାନ୍ତ ବୃତ୍ତ ବା ମକରକ୍ରାନ୍ତି କହନ୍ତି ।

ସୁମେରୁ ମଣ୍ଡଳ—ସୁମେରୁ ଠାରୁ ୨୩୍ଟ ଅଂଶ ଦକ୍ଷିଣରେ ନିରକ୍ଷ ବୃତ୍ତ ସହିତ ସମାନ୍ତର ଭାବରେ ଯେଉଁ ବୃତ୍ତ କଳ୍ପିତ ହୋଇ ଅଛି ତାହାକୁ ସୁମେରୁ ବୃତ୍ତ ବା ସୁମେରୁ ମଣ୍ଡଳ କହନ୍ତି ।

କୁମେରୁ ମଣ୍ଡଳ—କୁମେରୁ ଠାରୁ ୨୩୍ଟ ଅଂଶ ଉତ୍ତରରେ ନିରକ୍ଷ ବୃତ୍ତ ସହିତ ସମାନ୍ତର ଭାବରେ ଯେଉଁ ବୃତ୍ତ କଳ୍ପିତ ହୋଇ ଅଛି ତାହାକୁ କୁମେରୁ ବୃତ୍ତ ବା କୁମେରୁ ମଣ୍ଡଳ କହନ୍ତି ।

କ୍ରାନ୍ତି ବୃତ୍ତ—ଯେଉଁ ବୃତ୍ତ ଭୂମଣ୍ଡଳ ବେଷ୍ଟନ କରି ନିରକ୍ଷ ବୃତ୍ତର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ତିର୍ଯ୍ୟକ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଅୟନାନ୍ତ ବୃତ୍ତ ସଙ୍ଗେ ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇଅଛି ତାହାକୁ ରବିମାର୍ଗ ବା କ୍ରାନ୍ତି ବୃତ୍ତ କହନ୍ତି ।

ସାଧାରଣ ଭୂଗୋଳ ।

ଜଳଭାଗ ।

ମହାସାଗର—ଅତି ବିସ୍ତୃତ ଲବଣାକ୍ତ ଜଳରାଶିକୁ ମହାସାଗର କହନ୍ତି । ଯଥା :—ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର, ଆଟ୍ଲାଣ୍ଟିକ ମହା-

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସାଗର, ଉତ୍ତର ମହାସାଗର, ଦକ୍ଷିଣ ମହାସାଗର ଓ ଭାରତ ମହାସାଗର ।

ସାଗର—ମହାସାଗରର ଏକ ଏକ ଅଂଶକୁ ସାଗର କହନ୍ତି । ଯଥା- ଆରବ ସାଗର, ଭୂମଧ୍ୟ ସାଗର ଇତ୍ୟାଦି ।

ଉପସାଗର—ମହାସାଗରର ଯେଉଁ ଅଂଶର ତିନପାଖ ସ୍ଥଳବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ପାଖେ ମୁକୁଳା ଥାଏ ତାହାକୁ ଉପସାଗର କହନ୍ତି । ଯଥାः—ବଙ୍ଗୋପସାଗର, ପାରସ୍ୟୋପସାଗର ଇତ୍ୟାଦି ।

ପ୍ରଣାଳୀ—ଯେଉଁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଜଳଭାଗ ଦୁଇ ବୃହତ୍ ଜଳଭାଗକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରେ ତାହାକୁ ପ୍ରଣାଳୀ କହନ୍ତି । ଯଥାଃ—ବେରିଂ ପ୍ରଣାଳୀ, ପକ ପ୍ରଣାଳୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ହ୍ରଦ—ସ୍ଥଳବେଷ୍ଟିତ ଜଳଭାଗକୁ ହ୍ରଦ କହନ୍ତି । ଯଥାଃ—ସର, ମରୁ, କାସ୍ପିଅନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।

ପାଟ—ସମୁଦ୍ର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଗଭୀର ବିସ୍ତୃତ ଜଳଭୂମିକୁ ପାଟ କହନ୍ତି । ଯଥା;—ସମଘରା ପାଟ ।

ନଦୀ—କୌଣସି ଜଳସ୍ରୋତ ପର୍ବତ ବା ହ୍ରଦରୁ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ହ୍ରଦ ବା ସମୁଦ୍ରରେ ପତିତ ହେଲେ ତାହାକୁ ନଦୀ କହନ୍ତି । ଯଥା;—ମହାନଦୀ, ଗଙ୍ଗା, ସିନ୍ଧୁ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଉପନଦୀ—ଯେଉଁ ନଦୀ ପର୍ବତ କିମ୍ବା ହ୍ରଦରୁ ବାହାରି ଅନ୍ୟ ନଦୀରେ ମିଳିତ ହୁଏ ତାହାକୁ ଉପନଦୀ କହନ୍ତି । ଯଥା—ଯମୁନା, ଶତଦ୍ରୁ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଶାଖାନଦୀ—ଯେଉଁ ଜଳସ୍ରୋତ କୌଣସି ନଦୀରୁ ବାହାରି ଅନ୍ୟ ନଦୀ, ହ୍ରଦ ବା ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଥାଏ ତାହାକୁ ଶାଖାନଦୀ କହନ୍ତି । ଯଥା;—କାଠଯୋଡ଼ି, ହୁଗୁଳୀ ପ୍ରଭୃତି ।

ନାଳ—ନୌକା, ଷ୍ଟିମାର ପ୍ରଭୃତିର ଗମନାଗମନ ଓ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆବଶ୍ୟକାନୁରୂପ ଜଳ ଯୋଗାଇବା ସକାଶେ ଖୋଳା

Digitized by srujan ka@gmail.com

ହୋଇଥିବା ସୁଦୀର୍ଘ ଖାଲକୁ ନାଳ କହନ୍ତି । ଯଥାଃ— ହାଇଲେଭଲ୍ ନାଳ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ନାଳ, ତାଳଦଣ୍ଡା ନାଳ, ଇଷ୍ଟକୋଷ୍ଟ ନାଳ, ସୋଣ ନାଳ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଅବବାହିକା (ବେସିନ)—ଯେଉଁ ପ୍ରଦେଶର ଜଳ କୌଣସି ନଦୀରେ ପତିତ ହୁଏ, ସେହି ପ୍ରଦେଶକୁ ଉକ୍ତ ନଦୀର ଅବବାହିକା କହନ୍ତି । ଯଥା—ମହାନଦୀର ଅବବାହିକା ।

ଜଳାଙ୍କ—ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ଭୂମିଖଣ୍ଡ ଦୁଇ ଅବବାହିକାକୁ ପୃଥକ କରେ ତାହାକୁ ଜଳାଙ୍କ କହନ୍ତି ।

ଜଳପ୍ରପାତ—ନଦୀ ଜଳ ଅତି ଉଚ୍ଚରୁ ନିମ୍ନକୁ ଡେଇଁ ପଡିଲେ ତାହାକୁ ଜଳପ୍ରପାତ କହନ୍ତି । ଯଥା—ପ୍ରଧାନ ପାଠ, ନାୟ୍‌ଗ୍ରା ଇତ୍ୟାଦି ।

ତ୍ରିକୋଣ ଦ୍ୱୀପ (ଡେଲ୍‌ଟା)—ମୁହାଣ ନିକଟରେ ନଦୀ ବହୁଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ସମୁଦ୍ରରେ ପତିତ ହେଲେ ସେହି ଶାଖାମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭୂଭାଗକୁ ତ୍ରିକୋଣ ଦ୍ୱୀପ କହନ୍ତି ।

ନଦୀ ସଙ୍ଗମ—ଦୁଇ ନଦୀର ମିଳନ ସ୍ଥଳକୁ ନଦୀସଙ୍ଗମ କହନ୍ତି । ଯଥା—ପ୍ରୟାଗ ।

ସାଧାରଣ ଭୂଗୋଳ ।

ସ୍ଥଳଭାଗ ।

ମହାଦେଶ—ଯେଉଁ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଭୂ-ଖଣ୍ଡରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଦେଶ ଥାଏ ତାହାକୁ ମହାଦେଶ କହନ୍ତି । ଯଥା;—ଅସିଆ, ଇଉରୋପ, ଆଫ୍ରିକା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଦେଶ—ମହାଦେଶର ଏକ ଏକ ରାଜନୈତିକ ବିଭାଗକୁ ଦେଶ କହନ୍ତି । ଯଥା—ଭାରତବର୍ଷ, ଚିନ୍, ଇଂଲଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ।

ପ୍ରଦେଶ—ଦେଶର ଏକ ଏକ ଅଂଶକୁ ପ୍ରଦେଶ କହନ୍ତି, ଯଥା ।— ଓଡ଼ିଶା, ବଙ୍ଗ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଇତ୍ୟାଦି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ରାଜଧାନୀ—ଯେଉଁଠାରେ ରାଜା ବା ରାଜପ୍ରତିନିଧି ବାସ କରନ୍ତି ତାହାକୁ ରାଜଧାନୀ କହନ୍ତି । ଯଥା—ଦିଲ୍ଲୀ, ଲଣ୍ଡନ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସହର—ଯେଉଁଠାରେ ଅନେକ ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି ଓ ନାନା ଦେଶୀୟ ବଣିକମାନେ ବାଣିଜ୍ୟ କରନ୍ତି, ତାକୁ ସହର କହନ୍ତି । ଯଥା;—ବୋମ୍ବେ, କଲିକତା ଇତ୍ୟାଦି ।

ନଗର—ସହରଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଗ୍ରାମଠାରୁ ବୃହତ୍ ଜନାକୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥଳର ନାମ ନଗର । ଯଥା;—କଟକ, ମେଦିନୀପୁର ଇତ୍ୟାଦି ।

ବନ୍ଦର—ଯେଉଁ ନଗର ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଥିବାରୁ ନୌକା, ଜାହାଜ ପ୍ରଭୃତିରେ ବାଣିଜ୍ୟପଦାର୍ଥମାନ ଆମଦାନୀ ଓ ରପ୍ତାନି ହୁଏ ତାହାକୁ ବନ୍ଦର କହନ୍ତି । ଯଥା;—ଚାନ୍ଦବାଲି, କଲିକତା, ବୋମ୍ବେ, କରାଚି ଇତ୍ୟାଦି ।

ପୋତାଶ୍ରୟ—ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ଜାହାଜମାନ ପ୍ରବଳ ଝଟିକାରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ସକାଶେ ଯେଉଁଠାରେ ନିରାପଦରେ ଲଙ୍ଗରକରି ଅବସ୍ଥିତି କରନ୍ତି ତାହାକୁ ପୋତାଶ୍ରୟ କହନ୍ତି । ଯଥା;—ଚାନ୍ଦିପୁର ପୋର୍ଟସ୍‌ମାଉଥ୍, ପ୍ଲାଇ ମାଉଥ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଗ୍ରାମ—ଯେଉଁଠାରେ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି ତାହାକୁ ଗ୍ରାମ କହନ୍ତି । ଯଥା;—ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରପୁର, ଜଗତ୍‌ସିଂହପୁର, ରେମୁଣା ଇତ୍ୟାଦି ।

ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମ—କ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରାମକୁ ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମ ବା ପଡ଼ାଗାଁ କହନ୍ତି ।

ଦ୍ୱୀପ—ଯେଉଁ ଭୂଭାଗର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଜଳବେଷ୍ଟିତ ତାହାକୁ ଦ୍ୱୀପ କହନ୍ତି । ଯଥା—ସିଂହଳ, ସିସିଲି, ଆଇସଲାଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ—ଅନେକ ଦ୍ୱୀପର ଏକତ୍ର ସମାବେଶକୁ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ କହନ୍ତି । ଯଥା;—ଲାକ୍ଷା ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ, ଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ।

ଦୋଆବ—ଦୁଇ ନଦୀର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନର ନାମ ଦୋଆବ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଉପଦ୍ୱୀପ—ଯେଉଁ ଭୂ-ଭାଗର ଗୋଟିଏ ପାଖ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ତିନି-ପାଖ ଜଳବେଷ୍ଟିତ ତାହାକୁ ଉପଦ୍ୱୀପ କହନ୍ତି । ଯଥାଃ—କାମସ୍କଟକା, କୋରିୟା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଅନ୍ତରୀପ—ଯେଉଁ ସ୍ଥଳଭାଗ କ୍ରମଶଃ ସୂକ୍ଷ୍ମ ହୋଇ ସାଗର ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଏ ତାହାର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଅନ୍ତରୀପ କହନ୍ତି ଯଥା :—କୁମାରୀକା, ଉତ୍ତମାଶା ଇତ୍ୟାଦି ।

ନାସୀ—ଯେଉଁ ପାର୍ବତ୍ୟ ଅନ୍ତରୀପ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଆକାରରେ ସମୁଦ୍ର ଭିତ-ରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥାଏ, ତାହାକୁ ନାସୀ କହନ୍ତି ।

ଯୋଜକ—ଯେଉଁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଭୂଭାଗ, ଦୁଇ ବୃହତ୍ ଭୂଭାଗକୁ ଯୋଗ କରେ ତାହାକୁ ଯୋଜକ କହନ୍ତି । ଯଥା :—କ୍ରା, ସୁଏଜ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଉପକୂଳ—ସମୁଦ୍ରତୀରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନକୁ ଉପକୂଳ କହନ୍ତି । ଯଥା :—କରମଣ୍ଡଳ ଉପକୂଳ, ମଲବାର ଉପକୂଳ ।

ଉଷର—ସମୁଦ୍ର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଲବଣାକ୍ତ ଭୂମିକୁ ଉଷର କହନ୍ତି ।

ମରୁଭୂମି—ବୃକ୍ଷଲତାଶୂନ୍ୟ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ବାଲୁକା ବା କଙ୍କରମୟ ଭୂ-ଭାଗକୁ ମରୁଭୂମି କହନ୍ତି, ଯଥା :—ସାହାରା ପ୍ରଭୃତି ।

ଓଏସିସ୍—ମରୁଭୂମି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମିଷ୍ଟଜଳବିଶିଷ୍ଟ ଓ ବୃକ୍ଷବହୁଳ ଉର୍ବର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଓଏସିସ୍ କହନ୍ତି ।

ପ୍ରାନ୍ତର—ସାଗର ପୃଷ୍ଠରୁ ଅନୁଚ୍ଚ, ବୃକ୍ଷଲତାଶୂନ୍ୟ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ସମ-ତଳ ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରାନ୍ତର କହନ୍ତି ।

ମାଳଭୂମି (ଅଧିତ୍ୟକା)—ସାଗର ପୃଷ୍ଠରୁ ଅନ୍ୟୂନ ସହସ୍ର ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ସମତଳ ସ୍ଥାନକୁ ମାଳଭୂମି କହନ୍ତି । ଯଥା:—ପାମିର ମାଳଭୂମି ।

ପର୍ବତ—ଅତି ଉଚ୍ଚ ପ୍ରସ୍ତରମୟ ସ୍ଥାନକୁ ପର୍ବତ କହନ୍ତି । ଯଥା :—ହିମାଳୟ, ଆଲ୍ପସ ଇତ୍ୟାଦି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପାହାଡ଼—କ୍ଷୁଦ୍ର ପର୍ବତକୁ ପାହାଡ଼ କହନ୍ତି । ଯଥା—ଖଣ୍ଡଗିରି, କପିଳାସ ଇତ୍ୟାଦି ।

ପର୍ବତମାଳା—ଅନେକ ପର୍ବତ ଲଗାଲଗି ହୋଇ ବହୁଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥିଲେ ତାହାର ନାମ ପର୍ବତମାଳା, ଯଥା :—ଘାଟ ପର୍ବତମାଳା, ଆଣ୍ଡିସ ପର୍ବତମାଳା ।

ଶୃଙ୍ଗ—ପର୍ବତର ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଶୃଙ୍ଗ କହନ୍ତି, ଯଥା—ଗୌରୀଶଙ୍କର, କାଞ୍ଚନଜଙ୍ଘା ଓ ଧବଳଗିରି ପ୍ରଭୃତି ।

ଘାଟି—ଦୁଇ ପର୍ବତର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ମାର୍ଗକୁ ଘାଟି କହନ୍ତି ଯଥା :—ବଡ଼ମୂଲ ଘାଟି, ଖାଇବାର ଗିରିବର୍ତ୍ତ ।

ଉପତ୍ୟକା—ଦୁଇ ପର୍ବତର ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ନିମ୍ନଭୂମିର ନାମ ଉପତ୍ୟକା ଯଥା :—ଆରାବଲୀ ଉପତ୍ୟକା ।

ଆଗ୍ନେୟଗିରି—ଯେଉଁ ପର୍ବତରୁ ସମୟ ସମୟରେ ଅଗ୍ନି, ଭସ୍ମ, ତରଳଧାତୁ ପ୍ରଭୃତି ବାହାରେ ତାହାକୁ ଆଗ୍ନେୟଗିରି କହନ୍ତି । ଯଥା—ଏଟନା, ହେକଲା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତ—ଆଗ୍ନେୟଗିରିରୁ ଅଗ୍ନି, ଭସ୍ମ, ତରଳ ଧାତୁ ପ୍ରଭୃତି ବାହାରିବାର ନାମ ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତ ।

ଭୂମିକମ୍ପ—କୌଣସି କାରଣ ବଶତଃ ଭୂଗର୍ଭ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେବା ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀ ଉପର କମ୍ପି ଉଠିଲେ ତାହାକୁ ଭୂମିକମ୍ପ କହନ୍ତି । ଏହି କମ୍ପନ ଦ୍ୱାରା ଭୂମି ଫାଟିଯାଏ, ଘର ଦ୍ୱାର ପ୍ରଭୃତି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼େ ।

ଖଣି—ଭୂଗର୍ଭର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ପଥରକୋଇଲା, ଲୁହା, ସୁନା, ରୂପା, ପ୍ରଭୃତି ଅଛି । ସେହିସବୁ ପଦାର୍ଥ ବାହାର କରିବା ନିମିତ୍ତ ଖୋଳିଲେ ସେହି ଗାତକୁ ଖଣି କହନ୍ତି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ରାଜନୈତିକ ଭୂଗୋଳ ।

ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ—ଯେଉଁ ଦେଶରେ ରାଜା ନାହାନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁ ଦେଶର ଲୋକମାନେ ଦେଶଶାସନ ପାଇଁ ଆପଣା ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ସକାଶେ ମନୋନୀତ କରି ତାହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସନକାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରାନ୍ତି ସେହି ଦେଶର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀକୁ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ କହନ୍ତି, ଯଥା:—ଫ୍ରାନ୍ସ, ଇଉନାଇଟେଡ଼ ଷ୍ଟେଟ୍ସ ପ୍ରଭୃତି ।

ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ—ଯେଉଁ ଦେଶର ରାଜା ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଅମତରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ନିୟମର ଅଧୀନ ହୋଇ ରାଜ୍ୟଶାସନ କରନ୍ତି, ଆଉ ମଧ୍ୟ ଦେଶର ପ୍ରତିନିଧିସଭା ରାଜ୍ୟଶାସନରେ ତାହାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ସେହି ଦେଶର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀକୁ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ କହନ୍ତି, ଯଥା :—ଇଂଲଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତିର ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ।

ନିୟମତନ୍ତ୍ର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ—ଯେଉଁ ଦେଶର ରାଜା ପ୍ରଭୂତ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ହେଲେହେଁ ତାହାଙ୍କୁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ନିୟମର ଅଧୀନ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହୁଏ, ସେହି ଦେଶର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀକୁ ନିୟମତନ୍ତ୍ରଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ କହନ୍ତି, ଯଥାଃ— ଅଷ୍ଟ୍ରିୟାର ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ।

ଯଥେଚ୍ଛାଚାର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ— ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟର ରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅପରିମିତ କ୍ଷମତା ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ମନକୁ ଆସିବ ସେ ତାହା କରିପାରିବେ, ସେହି ରାଜ୍ୟର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀକୁ ଯଥେଚ୍ଛାଚାର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ କହନ୍ତି, ଯଥା:-ରୁଷିୟା ପ୍ରଭୃତିର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପ୍ରାକୃତିକ ଭୂଗୋଳ ।

ଜଳୀୟ ବାଷ୍ପ—ଜଳକୁ ଗରମ କଲେ ତାହା ଅଦୃଶ୍ୟ ବାଷ୍ପରେ ପରିଣତ ହୋଇ ବାୟୁସଙ୍ଗେ ମିଶିଯାଏ । ସେହି ବାଷ୍ପକୁ ଜଳୀୟ ବାଷ୍ପ କହନ୍ତି ।

କୁହୁଡ଼ି—ବାୟୁସ୍ଥିତ ଜଳୀୟ ବାଷ୍ପ ଥଣ୍ଡା ବାୟୁ ସ୍ପର୍ଶରେ ଭୂମି ନିକଟରେ ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ଧୂଆଁପରି ଦିଶିଲେ ତାହାକୁ କୁହୁଡ଼ି କହନ୍ତି ।

ମେଘ—ବାୟୁସ୍ଥିତ ଜଳୀୟ ବାଷ୍ପ ଥଣ୍ଡାବାୟୁ ସ୍ପର୍ଶରେ ଭୂମିଠାରୁ ଅନେକ ଉଚ୍ଚରେ ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ଧୂଆଁ ପରି ଦିଶିଲେ ତାହାକୁ ମେଘ କହନ୍ତି ।

ବର୍ଷା—ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ଥଣ୍ଡା ପବନ ସ୍ପର୍ଶରେ ମେଘରେ ଥିବା ଜଳକଣା ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ମିଶିଯାଇ ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିତ ହୁଏ । ତାହାକୁ ବର୍ଷା କହନ୍ତି ।

କୁଆପଥର (କରକା)—ବୃଷ୍ଟି ଜଳ ପଡ଼ିବା ସମୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଥଣ୍ଡାପବନ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଆସିଲେ ଜମିଯାଇ ପଥର ପରି ଶକ୍ତ ହୋଇ ଭୂମିରେ ପଡ଼େ, ତାହାକୁ କୁଆପଥର କହନ୍ତି ।

ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—ମେଘରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡ଼ି ପୀତ ନୀଳ ଲୋହିତ ପ୍ରଭୃତି, ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ଧନୁଆକାର ଧାରଣ କଲେ ତାହାକୁ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ କହନ୍ତି ।

ତୁଷାର—ଜଳୀୟ ବାଷ୍ପ ଜଳରେ ପରିଣତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଅଧିକ ଶୈତ୍ୟସ୍ପର୍ଶରେ ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ତୁଳାପରି ଏକପ୍ରକାର ବାଲୁକା ପଦାର୍ଥରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ତାହାକୁ ତୁଷାର କହନ୍ତି ।

ବରଫ—ଘନୀଭୂତ ତୁଷାରକୁ ବରଫ କହନ୍ତି ।

ଶିଶିର—ସନ୍ଧ୍ୟାପରେ ଘାସ ପତ୍ରର ପ୍ରଭୃତି ଥଣ୍ଡା ହୋଇଗଲେ ବାୟୁରେ ଥିବା ଜଳୀୟବାଷ୍ପ ତହିଁରେ ଲାଗି ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ରହିଯାଏ, ତାହାକୁ ଶିଶିର କହନ୍ତି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଜୁଆର—ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆକର୍ଷଣରେ ସମୁଦ୍ରର ଜଳ ଫୁଲି ଉଠି କୂଳଆଡ଼କୁ ମାଡିଆସେ ଏବଂ ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରେ ଏହାକୁ ଜୁଆର କହନ୍ତି ।

ପଡ଼ିଆଣିଜୁଆର—ସପ୍ତମୀ, ଅଷ୍ଟମୀ ତିଥିରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ପୃଥିବୀ ସମସୂତ୍ରରେ ନ ରହିବାରୁ ଜୁଆର ପ୍ରବଳ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ, ତାହାକୁ ପଡିଆଣି ଜୁଆର କହନ୍ତି ।

କଟାଳ ଜୁଆର—ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ତିଥିରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ପୃଥିବୀ ସମସୂତ୍ରରେ ରହିବାରୁ ଆକର୍ଷଣ ପ୍ରବଳ ହୁଏ ଏବଂ ଜୁଆର ମଧ୍ୟ ପ୍ରବଳ ହୁଏ ଏହାକୁ କଟାଳ ଜୁଆର କହନ୍ତି ।

ଭଟ୍ଟା—ଜୁଆର ଛାଡିଗଲେ ତାହାକୁ ଭଟ୍ଟା କହନ୍ତି ।

ବାଣ—ଭଟ୍ଟାପାଣି ନଦୀରୁ ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ସମୁଦ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ସମୟରେ ପୁନଶ୍ଚ ଜୁଆର ପାଣି ନଦୀରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଦୁଇ ସ୍ରୋତ ଏକତ୍ର ହୋଇ ଅତି ଉଚ୍ଚ ଆକାର ଧାରଣ କରି ନଦୀ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରେ, ତାହାକୁ ବାଣ କହନ୍ତି ।

ବନ୍ୟା—ବର୍ଷାଜଳରେ ନଦୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନକୁ ଜଳମାଡ଼ି ଗଲେ ତାହାକୁ ନଈବଢ଼ି ବା ବନ୍ୟା କହନ୍ତି ।

ମୌସୁମୀବାୟୁ—ସୂର୍ଯ୍ୟର ଉତ୍ତରାୟଣ ସମୟରେ ଉତ୍ତର ଗୋଲାର୍ଦ୍ଧର ବାୟୁ ଗରମ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ, ତାହାର ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରିବାକୁ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରୁ ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ବାୟୁ ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ ସେହିପରି ସୂର୍ଯ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣାୟନ ସମୟରେ ଦକ୍ଷିଣ ଗୋଲାର୍ଦ୍ଧର ବାୟୁ ଗରମ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ ସେ ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରିବାକୁ ଉତ୍ତରରୁ ଦକ୍ଷିଣକୁ ବାୟୁ ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ । ଏହି ବାୟୁ ପ୍ରବାହକୁ ମୌସୁମୀ ବାୟୁ କହନ୍ତି ।

ତରଙ୍ଗ—ବାୟୁ ପ୍ରବାହ ହେତୁ ସମୁଦ୍ର ଜଳର ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଢେଉ ବା ତରଙ୍ଗ କହନ୍ତି । ଏହା ଦ୍ୱାରା ସମୁଦ୍ର ଜଳର ଗତି ହୁଏ ନାହିଁ । କେବଳ ଉପରସ୍ଥ ଜଳ ଦୋହଲୁଥାଏ ମାତ୍ର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସ୍ରୋତ—ଗ୍ରୀଷ୍ମ କଟୀବନ୍ଧରେ ଥିବା ଜଳ ଗରମ ହୋଇ ହାଲୁକା ହୋଇ ଗଲେ ଶୀତପ୍ରଧାନ ଦେଶର ଥଣ୍ଡା ଭାରି ଜଳ ସମୁଦ୍ରର ତଳେ ତଳେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ କଟୀବନ୍ଧ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ ଏହି ପ୍ରକାର ପ୍ରବାହକୁ ସମୁଦ୍ରର ସ୍ରୋତ କହନ୍ତି । ଏତଦ୍ୱାରା ଏକ ସ୍ଥାନର ଜଳ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲିଯାଏ ।

ନଦୀର ଜଳ ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥାନରୁ ସମୁଦ୍ରକୁ ବହିଯାଏ ତାହାକୁ ପ୍ରବାହ ବା ସ୍ରୋତ କହନ୍ତି ।

ଗ୍ରହ—ଯେଉଁସବୁ ଜ୍ୟୋତିପିଣ୍ଡ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହ କହନ୍ତି । ଯଥା :—ପୃଥିବୀ, ମଙ୍ଗଳ, ବୁଧ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଉପଗ୍ରହ—ଯେଉଁ ସବୁ ଜ୍ୟୋତିଃପିଣ୍ଡ ଗ୍ରହର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଗ୍ରହ କହନ୍ତି । ଯଥା :—ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀର ଉପଗ୍ରହ ।

ଉଲ୍କା—କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଭ୍ରମଣ କରୁ କରୁ ସମୟ ସମୟରେ ପୃଥିବୀରେ ପତିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେହି· ମାନଙ୍କୁ ଉଲ୍କା କହନ୍ତି ।

ଧୂମକେତୁ—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଭ୍ରମଣକାରୀ ଲାଞ୍ଜଯୁକ୍ତ ନକ୍ଷତ୍ର ସମୟ ସମୟରେ ଆକାଶରେ ଦେଖାଯାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଧୂମକେତୁ କହନ୍ତି ।

ସୌରଜଗତ୍—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ତାହାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପରିଭ୍ରମଣ କରୁଥିବା ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ସୌରଜଗତ କହନ୍ତି ।

ନକ୍ଷତ୍ର—ସୌରଜଗତଠାରୁ ଅତି ଦୂରରେ ଥିବା ଜ୍ୟୋତିଷ୍କମାନଙ୍କୁ ନକ୍ଷତ୍ର କହନ୍ତି ।

ଉଲ୍କାପାତ—ଉଲ୍କାର ଭ୍ରମଣ ମାର୍ଗ ସହିତ ପୃଥିବୀର ଭ୍ରମଣ ମାର୍ଗର ସଙ୍ଘାତ ସ୍ଥାନ ଅଛି । ଯେତେବେଳେ ପୃଥିବୀ ଏବଂ ଉଲ୍କା ସେହି

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସଙ୍ଘାତ ସ୍ଥଳରେ ଏକକ ହୁଅନ୍ତି । ସେହି ସମୟରେ ଉଲ୍କା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପୃଥିବୀରେ ପତିତ ହୁଏ । ତାହାକୁ ଉଲ୍କାପାତ କହନ୍ତି ।

ସୂର୍ଯ୍ୟପରାଗ—ଅମାବାସ୍ୟା ତିଥିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ପୃଥିବୀର ମଧ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଅବସ୍ଥିତ କରେ । କୌଣସି କୌଣସି ଅମାବାସ୍ୟାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ପୃଥିବୀ ସମସୂତ୍ରରେ ରହିବାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଖା ନ ଗଲେ ତାହାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟପରାଗ କହନ୍ତି ।

ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ—ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ତିଥିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରର ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀ ଅବସ୍ଥିତ କରେ । କୌଣସି କୌଣସି ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ପୃଥିବୀର ଛାୟା ଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦ୍ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଆଂଶିକ ଆବୃତ ହୋଇଗଲେ ତାହାକୁ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ କହନ୍ତି ।

ଘୂର୍ଣ୍ଣିଝଡ଼—କୌଣସି ସ୍ଥାନର ବାୟୁ ସୂର୍ଯ୍ୟୋତ୍ତାପରେ ଗରମ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ, ସେହି ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ବାୟୁପ୍ରବାହ ଆସି ବିଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଗତି କରେ, ତାହାକୁ ଘୂର୍ଣ୍ଣି ଝଡ କହନ୍ତି । ପ୍ରବଳ ଘୂର୍ଣ୍ଣି ଝଡ଼ର ଗତି-ପଥରେ ଗଛ, ପତ୍ର, ଘର, ଦ୍ୱାର ପଡ଼ିଲେ ତାହାକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଏ, ଶୁଷ୍କ ପତ୍ର ଏବଂ ଧୂଳି ପ୍ରଭୃତିକୁ ଉପରକୁ ଉଡ଼ାଇ ନିଏ ।

ଜଳସ୍ତମ୍ଭ—ଘୂର୍ଣ୍ଣିଝଡ଼ର ଗତିପଥରେ ହ୍ରଦ ବା ସମୁଦ୍ର ପଡ଼ିଲେ ହାତୀଶୁଣ୍ଢାକାରରେ ବହୁ ଜଳ କାଦୁଅ ପ୍ରଭୃତି ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ । ଏହାକୁ ଜଳସ୍ତମ୍ଭ କହନ୍ତି ।

ଉତ୍ତରଶୀତକଟିବନ୍ଧ—ସୁମେରୁ ଠାରୁ ୨୩½ ଅଂଶ ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା ସୁମେରୁ ମଣ୍ଡଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଭୂଭାଗର ନାମ ଉତ୍ତର ଶୀତ-କଟିବନ୍ଧ । ଏଠାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀତ ହୁଏ ।

ଦକ୍ଷିଣଶୀତକଟିବନ୍ଧ—କୁମେରୁଠାରୁ ୨୩½ ଅଂଶ ଉତ୍ତରରେ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଅଥବା କୁମେରୁ ମଣ୍ଡଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଭୂଭାଗର ନାମ ଦକ୍ଷିଣ-ଶୀତକଟିବନ୍ଧ । ଏଠାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀତ ହୁଏ ।

ଉତ୍ତର ସମକଟିବନ୍ଧ—ସୁମେରୁ ମଣ୍ଡଳଠାରୁ କର୍କଟ କ୍ରାନ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଭୂଭାଗର ନାମ ଉତ୍ତର ସମକଟିବନ୍ଧ । ଏଠାରେ ଶୀତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସମଭାବରେ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ଏହାର ବିସ୍ତୃତ ୨୩୨ ଅଂଶର ଦକ୍ଷିଣରୁ ୬୬୨ ଅଂଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୪୩ ଅଂଶ ଅଟେ ।

ଦକ୍ଷିଣ ସମକଟିବନ୍ଧ—ସୁମେରୁ ମଣ୍ଡଳଠାରୁ ମକରକ୍ରାନ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଭୂଭାଗର ନାମ ଦକ୍ଷିଣ ସମକଟିବନ୍ଧ । ଏଠାରେ ଶୀତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସମାନଭାବରେ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ଏହାର ବିସ୍ତୃତ ୨୩୨ଅଂଶର ଉତ୍ତରରୁ ୬୬୨ ଅଂଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୪୩ ଅଂଶ ଅଟେ ।

ଗ୍ରୀଷ୍ମକଟି ବନ୍ଧ — କର୍କଟକ୍ରାନ୍ତି ଓ ମକରକ୍ରାନ୍ତିର ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ଭୂଭାଗର ନାମ ଗ୍ରୀଷ୍ମକଟିବନ୍ଧ । ଏଠାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ଏହାର ବିସ୍ତୃତ ବିଷୁବରେଖାର ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣକୁ ୨୩୨ ଅଂଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ମୋଟ ୪୭ ଅଂଶ ଅଟେ ।

ଛାୟାପଥ ବା ହରଡାଲୀ—ଆକାଶରେ ବହୁଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଅସଂଖ୍ୟ ଅସଂଖ୍ୟ ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜର ଏକତ୍ର ସମାବେଶ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ବିସ୍ତୃତ ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣ ରାସ୍ତା ଦେଖାଯାଏ ତାହାର ନାମ ହରଡାଲୀ ବା ଛାୟାପଥ । ଶରତ୍କାଳୀନ ଆକାଶରେ ଏହା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ ।

ଦିଗ୍ବଳୟ ବା ଚକ୍ରବାଳ—ବିସ୍ତୃତ ପଡ଼ିଆର ଅତି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ଠିଆହୋଇ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲେ ଅତି ଦୂରରେ ଆକାଶ ଭୂଭାଗକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଲାକାର ରେଖାରେ ସ୍ପର୍ଶ କଲାପରି ଦେଖାଯାଏ, ସେହି ବଳୟାକାର ରେଖାକୁ ଦିଗ୍ବଳୟ ବା ଚକ୍ରବାଳ କହନ୍ତି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପ୍ରସ୍ରବଣ ବା ଝରଣା—ଉଚ୍ଚ ଭୂମିରେ ପତିତ ବୃଷ୍ଟିଜଳ ଭୂପୃଷ୍ଠର ତଳକୁ ଗତିକରି ନିମ୍ନ ଭୂମିରେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୁଖରେ ବହିର୍ଗତ ହେଲେ ତାହାକୁ ପ୍ରସ୍ରବଣ ବା ଝରଣା କହନ୍ତି ।

ଉଷ୍ଣପ୍ରସବଣ—ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ରବଣର ଜଳ ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ଉତ୍ତାପ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ଉପରକୁ ବାହାରନ୍ତି ବେଳେ ଫୁଟୁଥାଏ, ତାହାକୁ ଉଷ୍ଣପ୍ରସ୍ରବଣ କହନ୍ତି, ଯଥା :—ହାଟକେଶ୍ୱର ଉଷ୍ଣପ୍ରସ୍ରବଣ ।

ଚିରତୁଷାରରେଖା—ପର୍ବତଗାତ୍ରସ୍ଥ ଯେଉଁ ରେଖାର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥିତ ବରଫରାଶି ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ମଧ୍ୟ ତରଳେ ନାହିଁ, ତାହାକୁ ଚିରତୁଷାରରେଖା କହନ୍ତି ।

ତୁଷାରସ୍ରୋତ—ଚିରତୁଷାରରେଖାର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥିତ ତୁଷାରରାଶି ନିମ୍ନପ୍ରଦେଶକୁ ଗତିକରି ଆସିଲେ ତାହାକୁ ତୁଷାରସ୍ରୋତ କହନ୍ତି ।

ତୁଷାରପର୍ବତ—ମେରୁ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥିତ ତୁଷାର ରାଶିରୁ ଅତି ବୃହତ୍ ଖଣ୍ଡ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ସମୁଦ୍ରରେ ଭାସି ଆସିଲେ ତାହାକୁ ତୁଷାର ପର୍ବତ କହନ୍ତି ।

ପ୍ରିଣ୍ଟର—ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ।
ଶ୍ରୀ ରାଧାନାଥ କୋ-ଅପରେଟିଭ ପ୍ରେସ—କଟକ । ୧୯୨୫

Digitized by srujan ka@gmail.com

Geographical Terms.

ଭୂଗୋଳ	Globe	ଗ୍ଲୋବ୍ ।
ଭୂବିଦ୍ୟା	Geography	ଜିଓଗ୍ରାଫି ।
ଗାଣିତକ ଭୂଗୋଳ	Mathematical Geography	ମାଥିମେଟ୍ରିକଲ ଜିଓଗ୍ରାଫି ।
ପ୍ରାକୃତକ ଭୂଗୋଳ	Physical Geography	ଫିଜିକ୍ୟାଲ ଜିଓଗ୍ରାଫି ।
ରାଜନୈତିକ ଭୂଗୋଳ	Political "	ପଲିଟ୍ରିକାଲ "
ପୃଥିବୀର କକ୍ଷ	Earth's Orbit	ଅର୍ଥସ୍ ଅର୍ବିଟ୍ ।
ମେରୁ	Pole	ପୋଲ୍ ।
ସୁମେରୁ	North Pole	ନର୍ଥ୍ ପୋଲ ।
କୁମେରୁ	South Pole	ସାଉଥ୍ପୋଲ ।
ମେରୁଦଣ୍ଡ	Earth's Axis	ଅର୍ଥସ୍ ଆକ୍ସିସ୍ ।
ପୃଥିବୀର ଗତି	" Motion	" ମୋସନ୍ ।
ଆହ୍ନିକଗତି	Diurnal	ଡାଏୁରନାଲ୍
ବାର୍ଷିକଗତି	Annual "	ଆନୁୟେଲ " ।
ପୃଥିବୀର ଆବର୍ତ୍ତନ	Earth's Rotation	ଅର୍ଥସ ରୋଟେସନ୍ ।
ବିଷୁବ ରେଖା	Equator	ଇକୁଏଟର୍ ।
ଅକ୍ଷାଂଶ	Paralels of Latitude	ପାରଲେଲ୍ସ୍ ଅଫ୍ ଲାଟିଚ୍ୟୁଡ୍ ।
ଦ୍ରାଘିମା	Longitude	ଲଙ୍ଗିଚ୍ୟୁଡ୍ ।
କର୍କଟକ୍ରାନ୍ତି	Tropic of Cancer	ଟ୍ରପିକ ଅଫ୍ କାନ୍ସର ।
ମକରକ୍ରାନ୍ତି	Tropic of Capricorn	" କ୍ୟାପ୍ରିକର୍ଣ୍ଣ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟ	Sun	ସନ୍ ।
ଚନ୍ଦ୍ର	Moon	ମୁନ୍ ।
ବାୟୁମଣ୍ଡଳ	Atmosphere	ଅଟ୍ମସ୍ଫିଅର୍ ।
ସୁମେରୁମଣ୍ଡଳ	Arctic Circle	ଆର୍କ୍ଟିକ ସର୍କ୍ଲ ।
କୁମେରୁ ମଣ୍ଡଳ	Antarctic Circle	ଏଣ୍ଟାର୍ଟିକ୍ ।
କ୍ରାନ୍ତିବୃତ୍ତ	Ecliptic	ଇକ୍ଲିପ୍ଟିକ ।
ଜଳବାୟୁ	Climate	କ୍ଲାଇମେଟ୍ ।
ମହାସାଗର	Ocean	ଓସେନ୍ ।
ସାଗର	Sea	ସି ।
[illegible]ସାଗର	Bay	ବେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପ୍ରଶସ୍ତ ଉପସାଗର	Gulf	ଗଲ୍ଫ ।
ପ୍ରଣାଳୀ	Strait	ଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ।
ହ୍ରଦ	Lake	ଲେକ ।
ପାଟ	Marsh	ମାର୍ଶ ।
ନଦୀ	River	ରିଭର ।
ଉପନଦୀ	Tributary, Affluent	ଟ୍ରିବ୍ୟୁଟାରି ଆଫ୍ଲୁଏଣ୍ଟ
ଶାଖାନଦୀ	Branch of a River	ବ୍ରାଞ୍ଚ୍ ଅଫ୍ ଏ ରିଭର ।
ନାଳ	Canal	କେନାଲ୍ ।
ଅବବାହିକା	Basin	ବେସିନ ।
ଜଳାଙ୍କ	Watershed, Water parting	ଓ୍ୱାଟରସେଡ୍ । ଓ୍ୱାଟର ପାର୍ଟିଂ ।
ଜଳପ୍ରପାତ	Cataract, Water-fall	କ୍ୟାଟାରାକ୍ଟ । ଓ୍ୱାଟର ଫଲ୍ ।
ଝରଣା, ପ୍ରସ୍ରବଣ	Fountain, Spring	ଫାଉଣ୍ଟେନ୍, ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ ।
ତ୍ରିକୋଣ ଦ୍ୱୀପ	Delta	ଡେଲଟା ।
ନଦୀସଙ୍ଗମ	Confluence	କନଫ୍ଲୁଏନ୍ସ ।
ମହାଦେଶ	Continent	କଣ୍ଟିନେଣ୍ଟ୍ ।
ଦେଶ	Country	କଣ୍ଟ୍ରି ।
ପ୍ରଦେଶ	Province	ପ୍ରଭିନ୍ସ ।
ରାଜଧାନୀ	Capital	କ୍ୟାପିଟାଲ୍ ।
ସହର	City	ସିଟି ।
ନଗର	Town	ଟାଉନ ।
ବନ୍ଦର	Harbour, Port	ହାର୍ବର, ପୋର୍ଟ ।
ପୋତାଶ୍ରୟ	Roads, Roadstead	ରୋଡସ୍, ରୋଡ୍‌ଷ୍ଟେଡ୍ ।
ଗ୍ରାମ	Village	ଭିଲେଜ ।
ପଲ୍ଲୀ	Hamlet	ହାମଲେଟ୍ ।
ଦ୍ୱୀପ	Island	ଆଇଲଣ୍ଡ ।
ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ	Archipelag	ଆର୍କିପିଲେଗୋ
ଦୋଆବ୍	[illegible]	ଦୋଆବ୍ ।
ଉପଦ୍ୱୀପ	[illegible]	ପେନିନ୍‌ସୁଲା ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଅନ୍ତରୀପ	Cape	କେପ୍ ।
ନାସୀ	Promontory	ପ୍ରମଣ୍ଟରି ।
ଯୋଜକ	Isthmus	ଇଷ୍ଟମସ୍ ।
ଉପକୂଳ	Coast	କୋଷ୍ଟ ।
ଊଷର	Salt-marsh	ସଲ୍ଟ୍‌ମାର୍ଶ ।
ମରୁଭୂମି	Desert	ଡେଜାର୍ଟ ।
ଓଏସିସ୍	Oasis	ଓଏସିସ୍ ।
ପ୍ରାନ୍ତର	Plain	ପ୍ଲେନ ।
ମାଳଭୂମି	Plateau, Table-land	ପ୍ଲେଟୋ, ଟେବଲଲାଣ୍ଡ ।
ପର୍ବତ	Mountain	ମାଉଣ୍ଟେନ ।
ପାହାଡ଼	Hill	ହିଲ୍
ପର୍ବତମାଳା	Mountain Range	ମାଉଣ୍ଟେନ୍ ରେଞ୍ଜ ।
ଶୃଙ୍ଗ	Summit, Top, Peak	ସମିଟ, ଟପ, ପିକ୍ ।
ପର୍ବତର ପାଦଦେଶ	Base, Foot	ବେସ, ଫୁଟ ।
ଘାଟ	Pass	ପାସ୍ ।
ଦୀର୍ଘ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣଘାଟ	Defile	ଡିଫାଇଲ ।
ଉପତ୍ୟକା	Valley	ଭାଲି ।
ଅଧିତ୍ୟକା	Table-land, Plateau	ଟେବଲ-ଲାଣ୍ଡ, ପ୍ଲେଟୋ
ଆଗ୍ନେୟଗିରି	Volcano	ଭଲକାନୋ ।
ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାତ	Volcanic Eruption	ଭଲକାନିକ ଇରପ୍ସନ୍ ।
ଭୂମିକମ୍ପ	Earthquake	ଅର୍ଥକ୍ୱେକ୍ ।
ଖଣି	Mine	ମାଇନ୍ ।
ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ	Republic	ରିପବ୍ଲିକ ।
ରାଜତନ୍ତ୍ର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ	Limited Monarchy	ଲିମିଟେଡ ମନାର୍କି ।
ନିୟମତନ୍ତ୍ର	Constitutional	କନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁସନାଲ ମନାର୍କି ।
ଯଥେଚ୍ଛାଚାର	Absolute	ଆବସଲ୍ୟୁଟ ମନାର୍କି ।
ଜଳୀୟବାଷ୍ପ	Water Vapour	ୱାଟର ଭେପର ।
କୁହୁଡ଼ି	Mist	ମିଷ୍ଟ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

Geographical Terms.

ଘଣୀଭୂତ କୁହୁଡ଼ି	Fog	ଫଗ୍ ।
ମେଘ	Cloud	କ୍ଲାଉଡ୍ ।
ବର୍ଷା	Rain	ରେନ୍ ।
କୁଆପଥର [କରକା]	Hail	ହେଲ୍ ।
ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ	Rainbow	ରେନ୍‌ବୋ ।
ତୁଷାର	Snow	ସ୍ନୋ ।
ଚିରତୁଷାରରେଖା	Snowline	ସ୍ନୋଲାଇନ୍ ।
ଉଷ୍ଣପ୍ରସ୍ରବଣ	Hotspring	ହଟ୍‌ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ ।
ତୁଷାରପର୍ବତ	Iceberg	ଆଇସ ବର୍ଗ ।
ତୁଷାର ସ୍ରୋତ	Glacier	ଗ୍ଲେସିଅର ।
ବରଫ	Ice	ଆଇସ୍ ।
ଶିଶିର	Dew	ଡିଉ ।
ଜୁଆର	Tide	ଟାଇଡ୍ ।
ପଡ଼ଆଣି ଜୁଆର	Neap tide	ନିପ୍‌ଟାଇଡ ।
କଟାଳ ଜୁଆର	Spring.tide	ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ ଟାଇଡ ।
ଭଟ୍ଟା	Flow	ଫ୍ଲୋ ।
ବାଣ	Bore	ବୋର ।
ବନ୍ୟା	Flood	ଫ୍ଲଡ୍ ।
ମୌସୁମିବାୟୁ	Monsoon	ମନ୍‌ସୁନ୍ ।
ତରଙ୍ଗ	Wave	ୱେଭ୍ ।
ସ୍ରୋତ	Current	କରେଣ୍ଟ ।
ଗ୍ରହ	Planet	ପ୍ଲାନେଟ ।
ଉପଗ୍ରହ	{ Satelite Asteroid	{ ସାଟେଲାଇଟ, ଆଷ୍ଟିରଏଡ ।
ଧୂମକେତୁ	Comet	କମେଟ
ସୌରଜଗତ	Solar System	ସୋଲାର ସିଷ୍ଟେମ ।
ନକ୍ଷତ୍ର	Star	ଷ୍ଟାର ।
ଉଲ୍କା	{ Shooting Star Ærolite	{ ସୁଟିଂଷ୍ଟାର ଏରୋଲାଇଟ
ସୂର୍ଯ୍ୟପରାଗ	Solar Ec)ipse	ସୋଲାର ଏକଲିପ୍ସ ।
ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ	Lunar	ଲୁନାର

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଘୂର୍ଣ୍ଣିଝଡ଼	Cyclone	ସାଇକ୍ଲୋନ୍
ଜଳସ୍ତମ୍ଭ	Storm wave	ଷ୍ଟର୍ମଓ୍ୱେଭ୍ ।
ସମୁଦ୍ରର ଝଡ଼	{ Hurricane, Tornado	ହରିକେନ, ଟରନେଡୋ ।
କଟିବନ୍ଧ	Zone	ଜୋନ୍ ।
ଉତ୍ତର ଶୀତକଟିବନ୍ଧ	North Frigid Zone	ନର୍ଥ ଫ୍ରିଜଡ଼ ଜୋନ ।
ଦକ୍ଷିଣଶୀତ	South " "	ସାଉଥ " "
ଉତ୍ତରସମ	North Temperate "	ନର୍ଥ ଟେମ୍ପରେଟ "
ଦକ୍ଷିଣସମ	South " "	ସାଉଥ " "
ଗ୍ରୀଷ୍ମ	Torrid Zone	ଟରିଡ଼ଜୋନ ।
ଦିଗ୍‌ବଳୟ	Horizon	ହୋରାଇଜୋନ୍ ।
ଛାୟାପଥ	Milky-way, Galaxy	ମିଲ୍କିଓ୍ୱେ.ଗେଲେକ୍ସି ।

THE END.

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବିଜ୍ଞାପନ ।

ନିମ୍ନପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଉପଯୋଗୀ ପୁସ୍ତକାବଳୀ ।

ନୂଆ ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ	(ହରିହର ମିଶ୍ର)	ଟ ୦ ୶
ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ	(ମଧୁସୂଦନ ରାଓ)	ଟ ୦ ୶
ବର୍ଣ୍ଣବୋଧର ଅର୍ଥ	(ଅନାଦି ମହାପାତ୍ର)	ଟ ୦ ୵
ଶିଶୁବୋଧ	(ମଧୁସୂଦନ ରାଓ)	ଟ ୦ ୶
ଶିଶୁବୋଧ ଟୀକା	(ଶଙ୍କର ରାଓ)	ଟ ୦ ୶
ଶିଶୁପଦାର୍ଥପାଠ	(ଜଗନ୍ନାଥ ଗର୍ଗବଡୁ)	ଟ ୦ ୵
ନିମ୍ନପ୍ରାଥମିକ କଥାବଳି	(ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନ ମହାରଣା)	ଟ ୦ ।୷
„ କଥାବଳିବ୍ୟାଖ୍ୟା	(ଜଗନ୍ନାଥ ଗର୍ଗବଡୁ)	ଟ ୦ ।
„ ବାଳବୋଧ	(ମଧୁସୂଦନ ରାଓ)	ଟ ୦ ।୶
„ ବାଳବୋଧ ଟୀକା	(ଶଙ୍କର ରାଓ)	ଟ ୦ ।
„ ପାଟୀଗଣିତ	(ରତ୍ନାକର ଗର୍ଗବଟୁ)	ଟ ୦ ।୶
„ „ ଉତ୍ତର	(ରତ୍ନାକର ଗର୍ଗବଟୁ)	ଟ ୦ ୶
„ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା	(ଜଗନ୍ନାଥ ଗର୍ଗବଡୁ)	ଟ ୦ ୵
„ ନୂଆ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା	(ରତ୍ନାକର ଗର୍ଗବଟୁ)	ଟ ୦ ୵
„ ନୂଆ ଭୂଗୋଳପାଠ	(ଜଗନ୍ନାଥ ଗର୍ଗବଡୁ)	ଟ ୦ ୶
„ ଲିଖନପାଠ	(ରତ୍ନାକର ଗର୍ଗବଟୁ)	ଟ ୦ ୷
„ ଇତିହାସ	(ଜଗନ୍ନାଥ ଗର୍ଗବଡୁ)	ଟ ୦ ୶
„ ପଦାର୍ଥପାଠ	(ଜଗନ୍ନାଥ ଗର୍ଗବଡୁ)	ଟ ୦ ୵୨
„ ପ୍ରକୃତିପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ପାଠ	(ଜଗନ୍ନାଥ ଗର୍ଗବଡୁ)	ଟ ୦ ୵୨
„ ମାନସାଙ୍କ	(ରତ୍ନାକର ଗର୍ଗବଟୁ)	ଟ ୦ ୵୨
„ ରଚନାଶିକ୍ଷା	(ଜଗନ୍ନାଥ ଗର୍ଗବଡୁ)	ଟ ୦ ୵
„ ପ୍ରକୃତିପାଠ ଶିକ୍ଷା	(ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡା)	ଟ ୦ ୵୨
„ ଗାଣିତିକ କୌତୁକପ୍ରଶ୍ନ	(ରତ୍ନାକର ଗର୍ଗବଟୁ)	ଟ ୦ ୶

ଶ୍ରୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ବସୁ ଏମ୍. ଏ.

ମାଣିକ ଘୋଷ ବଜାର, ପୋ: ଅ: ଚାନ୍ଦନୀଚୌକ, କଟକ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com